

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Медичний факультет
Кафедра клінічної медицини

Силабус
нормативної освітньої компоненти

«Навчальна лікарська практика з акушерства»

підготовки	магістра
спеціальності	222 «Медицина»
освітньо-професійна програма	«Медицина»

Луцьк–2022

Силабус освітньої компоненти «Навчальна лікарська практика з акушерства» підготовки магістра, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 222 Медицина, за освітньо-професійною програмою «Медицина».

Розробники:

Савка Тарас Романович, кандидат медичних наук, старший викладач кафедри клінічної медицини;

Марчук Іван Петрович, старший викладач кафедри клінічної медицини

Силабус освітньої компоненти затверджено на засіданні кафедри клінічної медицини, протокол засідання кафедри № 1 від 31.08.2022 р.

Завідувач кафедри

Галей М. М.

© Савка Т.Р., 2022 р.
© Марчук І. П., 2022 р.

I. ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика ОК
Денна форма навчання	22 Охорона здоров'я 222 Медицина Медицина Магістр	Нормативна. Цикл загальної підготовки
Кількість годин/кредитів 90 / 3		Рік навчання 4
		Семестр 7
		Лекції - 0 год.
		Лабораторні - 0 год.
НДЗ: немає		Самостійна робота – 84 год.
		Консультації - 6 год.
		Всього годин – 90 год.
		Форма контролю: проміжний контроль
Мова навчання		українська

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

ПІБ	Савка Тарас Романович
Науковий ступінь	Кандидат медичних наук
Вчене звання	-
Посада:	Старший викладач кафедри клінічної медицини
Комунікація із студентами:	тел.: +38 095 832 90 59 e-mail: trsavka@gmail.com
Консультації	графік консультацій розміщений на дошці оголошень кафедри та в команді Microsoft Teams
Посилання на електронний курс	Електронний курс на платформі Microsoft Teams
Розклад занять:	http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700
ПІБ	Марчук Іван Петрович
Науковий ступінь	
Вчене звання	
Посада:	Старший викладач кафедри клінічної медицини

Комунікація із студентами:	тел.: +380992328721 e-mail: marchuk.ivan@vnu.edu.ua
Консультації	графік консультацій розміщений на дошці оголошень кафедри та в команді <u>Microsoft Teams</u>
Посилання на електронний курс Лаборант який забезпечує проведення лабораторних робіт та відпрацювань	<u>Електронний курс на платформі Microsoft Teams</u>
Розклад занять:	http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700

III. ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

1. Анотація

ОК «Навчальна лікарська практика з акушерства» - є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми професійної підготовки. При вивченні дисципліни «Навчальна лікарська практика з акушерства» студенти закріплюють знання, отримані під час вивчення акушерства. Вдосконалюють вміння збирання анамнезу, систематизування симптомів у синдрому, планування обстеження вагітних жінок та породіль, інтерпретацію даних лабораторних та інструментальних досліджень, проведення диференціальної діагностики між фізіологічними змінами під час вагітності та найбільш поширеними захворюваннями періоду вагітності, визначення попереднього клінічного діагнозу, визначення терапевтичної тактики, призначення лікування з дозами препаратів, проведення реанімаційних заходів вагітним, роділлям й породіллям та новонародженій дитині, надання медичної допомоги, відпрацювання практичних навичок під час амбулаторно прийому вагітних та при наданні медичної допомоги в стаціонарі, ведення медичної документації.

2. Пререквізити та постреквізити.

Пререквізити (попередні дисципліни, результати навчання яких необхідні для навчання «Навчальна лікарська практика з акушерства»): "Анатомія людини", "Фізіологія", "Гістологія, цитологія та ембріологія", "Медична біологія", "Мікробіологія, вірусологія та імунологія", "Біологічна та біоорганічна хімія", "Безпека життєдіяльності; основи біоетики та біобезпеки", «Патофізіологія», «Патологічна анатомія», «Загальна хірургія», «Фармакологія», «Акушерство».

Кореквізити (дисципліни, які вивчаються паралельно і сприяють поглибленому вивченню «Навчальна лікарська практика з акушерства»): «Навчальна лікарська практика з внутрішньої медицини».

Постреквізити (дисципліни, які будуть використовувати результати навчання даного курсу): "Акушерство та гінекологія "; супутні дисципліни: "Анестезіологія та інтенсивна терапія", " Внутрішня медицина в тому числі ендокринологія, медична генетика", "Навчальна лікарська практика з хірургії".

3. Мета і завдання освітньої компоненти.

Набуття студентом знань, умінь, навичок та оволодіння фаховими компетентностями з «Навчальна лікарська практика з акушерства», необхідними в процесі подальшого навчання дисципліни «Акушерство та гінекологія» у медичному університеті і у професійній діяльності лікаря в галузі охорони здоров'я.

4. Результати навчання (компетентності)

Таблиця 2

Загальні компетентності (ЗК)	<p>1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;</p> <p>2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;</p> <p>3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;</p> <p>4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;</p> <p>5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації;</p> <p>6. Здатність приймати обґрунтовані рішення;</p> <p>7. Здатність працювати в команді.</p>
Фахові компетентності (ФК)	<p>ФК 1. Здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані.</p> <p>ФК 2. Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.</p> <p>ФК 3. Здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання.</p> <p>ФК 6. Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань.</p>
Програмні результати Навчання (ПРН)	<p>ПРН 1. Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.</p> <p>ПРН 4. Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за додатком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання (за додатком 2).</p>

2. Структура освітньої компоненти

Таблиця 3

№ з/п	Теми занять	СРС	Консультації
1.	Принципи організації надання медичної допомоги вагітним та новонародженим в Україні, основи законодавства України з охорони здоров'я материнства та новонароджених.	8	
2.	Засвоєння принципів етики та деонтології в акушерській практиці	8	
3.	Медичний супровід вагітної при фізіологічному перебігу вагітності. Об'єктивне та спеціальне акушерське обстеження вагітних.	8	
4	Збір анамнезу, фізикальне та інструментальне обстеження пацієнток при акушерській патології.	8	
5.	Збір анамнезу, фізикальне та інструментальне обстеження пацієнток при екстрагенітальній патології.	8	
6.	Навики ведення медичної документації в жіночій консультації та у відділеннях акушерського стаціонару.	8	
7	Ведення фізіологічних пологів та спостереження за роділлю при фізіологічному перебігу післяпологового періоду.		
8.	Обґрунтування та формулювання клінічного діагнозу в акушерстві.	8	

9.	Лікування, первинна та вторинна профілактика основних захворювань в акушерстві.	8	
9.	Надання невідкладної допомоги при ургентних станах в різні періоди вагітності.	8	
10.	Надання невідкладної допомоги при ургентних станах в пологах та в ранньому післяпологовому періоді.	8	6
11	Проміжний контроль	4	
Всього		84	6

Перелік практичних навичок, виконання яких має бути висвітлене у щоденнику практики:

1. Провести зовнішнє акушерське обстеження вагітних – прийоми Леопольда, вимірювання, розмірів таза, визначення справжньої кон'югати.
2. Встановити термін вагітності (за даними анамнезу та об'єктивного дослідження), визначення передбачуваного терміну пологів.
3. Визначити допустиму «фізіологічну» крововтрату в пологах
4. Визначити гестаційний вік плода і його маси.
5. Оцінити стан плода під час вагітності та в пологах
6. Провести фізіологічні пологи, запис партограми.
7. Провести фізіологічний післяпологовий період. Визначити динаміку інволюції матки.
8. Визначити стан новонародженого за шкалою Апгар. Провести первинний туалет новонародженого.
9. Оформити медичну документацію в акушерстві.
10. Проводити бесіди з породіллями про переваги та принципи грудного вигодовування
11. Оцінити результати лабораторних (загально клінічних та спеціальних) та інструментальних (УЗД, КТГ, БПП, доплерометрія) методів дослідження.
12. Провести вторинний туалет новонародженого (зважування, термометрія).
13. Провести внутрішнє акушерське дослідження (під час пологів, під час вагітності).
14. Зробити огляд шийки матки в дзеркалах.
15. Провести та інтерпритувати внутрішнє акушерське дослідження.
16. Зробити амніотомію
17. Провести катетеризацію сечового міхура
18. Діагностика та надання невідкладної допомоги при ургентних станах в пологах.
19. Вміти провести серцево-легеневу реанімацію вагітним, роділлям та породіллям на фантомі.
20. Вміти провести серцево-легеневу реанімацію новонародженим на фантомі.
19. Оволодіти основними хірургічними техніками надання допомоги в акушерстві
20. Зняти шви з промежини і післяопераційної рани.
22. Взяти мазки на ступінь чистоти піхви.
23. Взяти мазки на визначення урогенітальної інфекції.
23. Провести туалет породіллі, догляд за швами.
24. Провести психопрофілактичні бесіди з метою підготовки до пологів.

Необхідно позначити які практичні навички виконувались протягом кожного дня, за підписом керівника з практики.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти полягає в послідовному та цілеспрямованому здійсненні навчального процесу на засадах прозорості, доступності, наукової обґрунтованості, методичної доцільності та відповідальності учасників освітнього процесу.

Вивчення освітньої компоненти передбачає постійну роботу студентів на кожному занятті. Середовище під час проведення занять є творчим, дружнім, відкритим для конструктивної критики та дискусії. Студенти не повинні спізнюватися на заняття. Усі

студенти відповідно до правил техніки безпеки мусять бути одягненими в білі халати. Перед початком заняття студенти повинні вимкнути звук засобів зв'язку (мобільний телефон, смарт-годинник тощо).

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/07/Polozh_pro_otzin_%D0%A0%D0%B5%D0%B4_%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%9C%D0%95%D0%94.pdf).

В освітньому процесі застосовується дві шкали оцінювання: багатобальна (200-бальна) шкала та 4-бальна шкала. Результати конвертуються із однієї шкали в іншу згідно із нижче наведеними правилами.

За результатами вивчення ОК здобувачі освіти складають залік (максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність – 200 балів).

Оцінювання поточної успішності здійснюється на кожному лабораторному занятті за 4-бальною шкалою (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно»).

Рівень володіння теоретичними знаннями та оволодіння практичними компетентностями визначається за 4-бальною шкалою відповідно до підсумкових критеріїв, які зазначені нижче.

Оцінка за заняття (тему) є середньою арифметичною оцінкою цих трьох видів активності здобувача за 4-бальною шкалою.

Сукупність знань, умінь, навичок, компетентностей, які набуті здобувачем у процесі навчання з кожної теми орієнтовно оцінюється за такими критеріями:

– 5 ("відмінно") – здобувач бездоганно засвоїв теоретичний матеріал теми заняття, демонструє глибокі і всебічні знання відповідної теми, основні положення наукових джерел, логічно мислить і формує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– 4 ("добре") – здобувач добре засвоїв теоретичний матеріал заняття, володіє основними аспектами з джерел, аргументовано викладає його; володіє практичними навичками, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при виконанні практичних навичок;

– 3 ("задовільно") – здобувач в основному опанував теоретичними знаннями навчальної теми, орієнтується в рекомендованих джерелах, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають у здобувача невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, припускається помилок при виконанні практичних навичок;

– 2 ("незадовільно") – здобувач не опанував навчальний матеріал теми, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в джерелах, відсутнє наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Здобувач має отримати оцінку на кожному занятті. У разі пропуску заняття здобувач освіти зобов'язаний його відпрацювати у повному обсязі на консультаціях за графіком відпрацювання лабораторних занять, але не пізніше останнього тижня у відповідному семестрі. Якщо здобувач пропустив більше, ніж 3 практичні заняття, він має отримати дозвіл на їх відпрацювання у деканаті.

Відвідування занять здобувачами є обов'язковим та дає можливість отримати задекларовані у Галузевому стандарті спеціальності 222 Медицина та у освітній програмі «Медицина» загальні та фахові компетентності, вчасно і якісно виконати завдання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, карантин, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету) або може бути відпрацьоване на консультаціях відповідно до встановленого порядку.

V. РЕГЛАМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий контроль проходить здійснюється по завершенню проходження практики.

Форма проведення підсумкового контролю – **проміжний контроль**, який включає контроль теоретичної і практичної підготовки:

- обстеження, встановлення клінічного діагнозу хворій дитині та плану лікування.

Поточна навчальна діяльність студентів контролюється керівниками-викладачами практики від університету, шляхом контролю написання щоденників з практики. З метою контролю навичок, що засвоювалися та при відсутності можливості протягом практики виконати та проконтролювати виконання будь-яких практичних навичок, що передбачені програмою (наприклад надання невідкладної допомоги при невідкладних станах, оцінка результатів методів обстеження, що рідко проводять у клініці) керівник практики в будь-який день проводить їх перевірку шляхом вирішення ситуаційних задач та пропонує підготовлені результати різних методів дослідження для інтерпретації.

Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач за поточну навчальну діяльність при вивченні ОК становить 200 балів. Розрахунок кількості балів проводиться на підставі отриманих здобувачем освіти оцінок за 4-бальною шкалою під час вивчення дисципліни впродовж семестру, шляхом обчислення середнього арифметичного (далі – СА), округленого до двох знаків після коми. Отримана величина конвертується у бали за 200-бальною шкалою таким чином:

Таблиця 1

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу для дисциплін, що завершуються заліком

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.45	178	3.92	157	3.37	135
4.97	199	4.42	177	3.89	156	3.35	134
4.95	198	4.4	176	3.87	155	3.32	133
4.92	197	4.37	175	3.84	154	3.3	132
4.9	196	4.35	174	3.82	153	3.27	131
4.87	195	4.32	173	3.79	152	3.25	130
4.85	194	4.3	172	3.77	151	3.22	129
4.82	193	4.27	171	3.74	150	3.2	128
4.8	192	4.24	170	3.72	149	3.17	127
4.77	191	4.22	169	3.7	148	3.15	126
4.75	190	4.19	168	3.67	147	3.12	125
4.72	189	4.17	167	3.65	146	3.1	124
4.7	188	4.14	166	3.62	145	3.07	123
4.67	187	4.12	165	3.57	143	3.02	121
4.65	186	4.09	164	3.55	142	3	120
4.62	185	4.07	163	3.52	141	Менше 3	Не- достатньо
4.6	184	4.04	162	3.5	140		
4.57	183	4.02	161	3.47	139		
4.52	181	3.99	160	3.45	138		
4.5	180	3.97	159	3.42	137		
4.47	179	3.94	158	3.4	136		

«Виконано» виставляється за результатами поточної роботи здобувача за умови, що здобувач виконав ті види навчальної роботи, які визначено цим силабусом. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми.

У дату складання проміжного контролю викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 200 балів).

У випадку, якщо здобувач набрав менше, ніж 120 балів, він складає проміжний контроль під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів під час ліквідації академічної заборгованості з заліку – 200. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

У разі наявності диплома молодшого спеціаліста (молодшого бакалавра, фахового молодшого бакалавра) можливе зарахування (перезарахування) певної кількості годин відповідно до Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

У разі наявності документа, що засвідчує навчання на сертифікованих курсах, онлайн-курсах, які дотичні до тем дисципліни, можливе зарахування певної кількості годин (за попереднім погодженням з викладачем), відповідно до Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки.

У разі переходу на дистанційну форму навчання викладання курсу відбувається в команді освітнього середовища Microsoft Office 365 відповідно до Положення про дистанційне навчання та додаткових розпоряджень ректорату.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувачу необхідно дотримуватися морально-етичних правил: не пропускати аудиторних занять (у разі пропуску – причину підтвердити документально); не привласнювати чужу інтелектуальну працю; у разі цитування наукових праць, методичних розробок, результатів досліджень, таблиць та ін. необхідно вказувати посилання на першоджерело.

Викладач і здобувач освіти мають дотримуватись ст. 42 Закону України «Про освіту». Усі здобувачі освіти повинні ознайомитись із основними положеннями Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки та Ініціативою академічної доброчесності та якості освіти – Academic IQ.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо з об'єктивних причин заняття пропущене, здобувач повністю відпрацьовує тему лабораторного заняття в присутності лаборанта та чергового викладача, що включає всі види активності здобувача та всі види його оцінювання, передбачені цим силабусом. День та години відпрацювання визначаються графіком консультацій, який оприлюднюється.

У випадку невиконання та не відпрацювання лабораторних робіт студент не допускається до підсумкового контролю та його підсумковий бал за поточний семестр не визначається.

Терміни проведення заліку, а також терміни ліквідації академічної заборгованості визначаються розкладом екзаменаційної сесії. У разі не складання іспиту, студент може перездати його двічі.

У відомості, індивідуальному навчальному плані (заліковій книжці) здобувача освіти записується підсумкова кількість балів за залік.

V. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
170–200	Відмінно	A	відмінне виконання
150–169	Дуже добре	B	вище середнього рівня
140–149	Добре	C	загалом хороша робота
130–139	Задовільно	D	непогано
122–129	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–121	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

**Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів,
де формою контролю є залік**

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
170–200	Зараховано
150–169	
140–149	
130–139	
122–129	
1–121	Незараховано (необхідне перескладання)

Під час переведення та поновлення у Волинський національний університет імені Лесі Українки здобувачів освіти, які не навчалися за кредитно-модульною системою, отримані ними оцінки за 100-бальною шкалою переводяться у шкалу ECTS та 200-бальну шкалу відповідно до таблиці.

Шкала конвертування оцінки здобувачів освіти з ОК з 100-бальної у 200-бальну систему оцінювання

Оцінка в балах за 200-бальною шкалою	Оцінка в балах за 100-бальною шкалою	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
			оцінка	пояснення
170–200	90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
150–169	82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
140–149	75–81	Добре	C	загалом хороша робота
130–139	67–74	Задовільно	D	непогано
122–129	60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–121	1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

При перезарахуванні підсумкової оцінки з 100-системи оцінювання у 200 з ОК переведення здійснюється за мінімальним значенням.

VI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Акушерство і гінекологія. Грищенко В.І., Щербина М.О. — Харків: підручник для лікарів-інтернів, 2011 - 427с.
2. Запорожан В.М., Чайка В.К., Маркін Л.Б. Акушерство і гінекологія у 4 томах національний підручник 2013.

Додаткова

1. Запорожан В.М. Акушерська патологія: Атлас: Навч. Посібник. В.М.Запорожан, В.П. Міщенко. - Одеса: Одеський медуніверситет, 2005.-292 с/
2. Венцківський Б.М., Камінський В.В, А.Я. Сенчук, О.О. Зелінський та інші Посібник "Невідкладні стани в акушерстві" 2011- 246 с.

Інтернет-ресурси

<https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/>

<https://fetalmedicine.org/publications>

<https://www.obimages.net/>

<http://www.fetalultrasound.com/online/text/12-087.htm>

<https://www.acog.org/>

<https://www.rcog.org.uk/guidelines>

<https://www.isuog.org/>